

Ministerie van Defensie

Plein 4
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag

de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Plein 2
2511 CR Den Haag

Onze referentie
BS2021010090

Afschrift aan
de Voorzitter van de Eerste
Kamer der Staten-Generaal
Binnenhof 22
2513 AA Den Haag

Datum 25 mei 2021
Betreft Aanbieding rapport Inspectie Veiligheid Defensie: 'Veiligheid in de lucht. Onderzoek naar een zelfbeschieting van een F-16 boven de Vliehors'.

*Bij beantwoording datum,
onze referentie en betreft
vermelden.*

De Inspectie Veiligheid Defensie (IVD) heeft onderzoek gedaan naar een F-16 die in 2019 is beschadigd bij een schietoefening met het boordkanon. De schietoefening vond plaats op het defensieoefenterrein de Vliehors op Vlieland. Wij bieden u hierbij het onderzoek van de IVD aan.

Wij danken de IVD voor haar rapport en nemen de adviezen van de IVD ter harte.

Conclusies IVD

De IVD concludeert dat de schade aan de F-16 is veroorzaakt door het uiteenvallen van een kogel van de afgevuurde oefenmunitie. Het onderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd dat de veiligheid van de vlieger en de functionarissen op de controletoren van de Vliehors in het geding is geweest.

De IVD heeft de oorzaak van het uiteenvallen van de munitie niet eenduidig kunnen vaststellen. De IVD geeft aan dat het uiteenvallen van de kogel mogelijk is veroorzaakt door schade aan de patroon, die is ontstaan tijdens het laden of het transport in de transportbanden van het *Linkless Ammunition Loading System1* of de transportbanden in het vliegtuig.

Niet afgevuurde munitie werd in het verleden hergebruikt. Hierdoor konden niet verschoten patronen meerdere malen worden geladen en ontladen. Dit zou mogelijk tot schade kunnen hebben geleid aan de munitie. Eventuele inwendige schade kon bij de reguliere visuele inspecties niet worden opgemerkt. Hoewel bij het onderzochte voorval nieuwe, niet hergebruikte munitie werd gebruikt, heeft Defensie begin 2021 toch besloten eenmaal geladen F-16 oefenmunitie waarvan een deel is verschoten, niet meer te hergebruiken. Dit is besloten op basis van de

---

¹ Externe apparatuur voor het laden en ontladen van munitie voor het boordkanon in de F-16.

uitkomsten van het onderzoek van de Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO) en het Koninklijk Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum (NLR).. Dit onderzoek is na het voorval door Defensie gestart. Dit is gebruikelijk bij dit soort voorvallen. De IVD heeft het besluit om eenmaal geladen oefenmunitie niet meer te hergebruiken in haar rapport verwelkomd.

De IVD geeft in het rapport de volgende drie adviezen:

- de verplaatsing van de controletoren van de Vliehors naar buiten het doelengebied te bespoedigen;
- het gebruik van standaardcommunicatie in de luchtvaart, zoals vastgelegd in het Luchtverkeersvoorschrift van de Koninklijke Luchtmacht, te bevorderen;
- zeker te stellen dat defensieonderdelen consequent alle voorvallen centraal melden, in overeenstemming met SG Aanwijzing 005 Melden Voorvallen.

Deze adviezen worden in de volgende paragrafen achtereenvolgens behandeld.

Controletoren Vliehors

De IVD adviseert de verplaatsing van de controletoren van de Vliehors naar buiten het doelengebied, zoals eerder door een onderzoekscommissie van de Koninklijke Luchtmacht was aanbevolen, te bespoedigen. De aanleiding voor de aanbeveling tot het verplaatsen was een incident met een jachtvliegtuig in 2013 waarbij de controletoren onbedoeld is geraakt tijdens schietoefeningen. Na onderzoek naar dit incident is eind 2014 een aantal aanbevelingen gedaan, waaronder het verplaatsen van de controletoren. De Commandant Luchtstrijdkrachten heeft de aanbevelingen overgenomen, waarbij hij een onderzoek is gestart naar het toekomstbestendig maken van de Vliehors Range. Het verplaatsen van de toren maakte hier onderdeel van uit. Op basis van dit onderzoek heeft Defensie voor de veiligheid van medewerkers in de controletoren besloten om niet de controletoren, maar de doelen en de aanvliegroute hiernaartoe te verplaatsen. Op deze manier verandert de ligging van het doelengebied ten opzichte van de huidige controletoren. Daardoor wordt het risico op beschieting van de toren verkleind. Hierna is de Koninklijke Luchtmacht gestart met het project om de doelen en de aanvliegroute hiernaartoe te verplaatsen.

Voor een andere aanvliegroute moet een omgevingsvergunning verleend worden. Die is door de Inspectie Transport & Leefomgeving (IL&T) afgegeven, maar daar is beroep op aangetekend. Over dit beroep verwijzen wij naar de beantwoording op 10 maart 2021 van de vragen van het lid Van Dijk (PvdA) over de gewijzigde vliegroute van straaljagers boven Vliehors². Inmiddels is deze beroepsprocedure afgerond en daarom kan het project weer worden opgepakt. De verwachting is dat, als alles goed verloopt, de verplaatsing van de oefendoelen in 2023 is gerealiseerd.

Na het verplaatsen van de doelen evalueert de Commandant Luchtstrijdkrachten integraal alle restrisico's van de nieuwe situatie. Na deze evaluatie wordt vastgesteld of verplaatsing van de controletoren nog noodzakelijk is.

Standaardcommunicatie in de luchtvaart

De IVD adviseert het bevorderen van het gebruik van de standaardcommunicatie in de luchtvaart, zoals ook vastgelegd in het Luchtverkeersvoorschrift van de Koninklijke Luchtmacht. De IVD geeft dit advies, omdat zij gedurende het

---

² Kamerstukken 2020-2021, Aanhangsel van de handelingen 1976, ah-tk-20202021-1976

onderzoek heeft geconstateerd dat de vlieger, bij zijn melding aan de verkeersleiding dat er mogelijk problemen met het vliegtuig waren, niet de standaard terminologie heeft gebruikt. Defensie omarmt dit advies. De Koninklijke Luchtmacht geeft op twee sporen aandacht aan standaardisatie van de communicatie in de luchtvaart: enerzijds door dit onderwerp onderdeel te laten zijn van supervisie via de commandanten (*top down*), anderzijds door extra aandacht aan dit onderwerp te besteden in de reguliere *Crew Resource Management training* die ieder bemanningslid van een militair luchtvaartuig volgt (*bottom up*).

Centraal melden van voorvallen

De IVD adviseert zeker te stellen dat de defensieonderdelen consequent alle voorvallen centraal melden, in overeenstemming met "SG Aanwijzing 005 Melden Voorvallen". De IVD constateert dat de Koninklijke Luchtmacht gebruik maakt van een eigen meldingssysteem en dat daarom niet altijd alle meldingen ook in het centrale meldingssysteem van Defensie worden gedaan.

De Koninklijke Luchtmacht maakt van oudsher gebruik van een eigen systeem, omdat dit meer functionaliteiten biedt ter ondersteuning van de afhandeling van een luchtvaart gerelateerd voorval dan het centrale systeem. Defensie acht het van belang dat de meldingen op een centraal punt samenkomen. Op die manier kunnen defensiebreed trends en risico's worden geïdentificeerd. Daarom zal Defensie haar werkwijze aanscherpen om zeker te stellen dat de Commandant der Strijdkrachten de beschikking heeft over alle meldingen, zonder dat er afbreuk gedaan wordt aan de vereisten van het veiligheidsmanagementsysteem van de Koninklijke Luchtmacht.

De IVD stelt in het rapport dat het lastig bleek om de juiste gegevens over het voorval van de Koninklijke Luchtmacht te ontvangen. Om zeker te stellen dat Defensie tijdig en met de juiste detaillering op verzoek van de IVD informatie over een voorval aanlevert, stelt Defensie in samenspraak met de IVD een regeling op.

Wij danken de IVD nogmaals voor het rapport met handvatten om de veiligheid bij Defensie verder te verhogen.

DE MINISTER VAN DEFENSIE

DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten

Drs. B. Visser